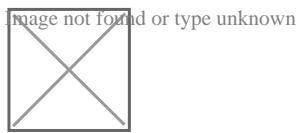

Ομιλία Οικ. Πατριάρχη κατά την Β' Διεθνή Διάσκεψη των Αθηνών για τον Θρησκευτικό και Πολιτιστικό Πλουραλισμό και την ειρηνική συνύπαρξη στη Μέση Ανατολή (Παναγιώταος Οικουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως και Νέας Ρώμης κ.κ. Βαρθολομαίος)

/ [Πεμπτουσία](#)

Μακαριώτατοι,
Έξοχώτατε κ. Ύπουργέ Έξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος,
Σοφολογιώτατοι,
Ἱερώτατοι,
Έξοχώτατοι,
Κυρίαι καὶ κύριοι,

«Καρδία ἐλεήμων ἔστι καῦσις καρδίας ὑπέρ πάσης τῆς κτίσεως,
ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ὄρνέων, καὶ τῶν ζῶν καὶ τῶν δαιμόνων, καὶ ὑπὲρ
παντὸς κτίσματος.»

Ἐπικαλούμεθα εἰσαγωγικῶς αὐτούς τούς λόγους ἐνός τέκνου τῆς ἀρχαίας Συρίας, τοῦ Ὁσίου Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, ἐπειδή πράγματι μόνον μία ἐλεήμων καρδία, ὑπό ἀληθοῦς συμπαθείας φλεγομένη, δύναται νά αἰσθανθῇ μέρος τῆς ἐν Συρίᾳ καὶ τῇ εὔρυτέρᾳ περιοχῇ διαδραματιζομένης τραγωδίας.

Ὑπό τοιούτων συναισθημάτων διακατεχόμενοι, εύρισκόμεθα καὶ πάλιν ἐνταῦθα εἰς κοινήν διαβούλευσιν τῆς Β' Διασκέψεως τῶν Ἀθηνῶν, χάρις εἰς τάς ἀγαθῶν προθέσεων πρωτοβουλίας τοῦ ἐπί τῶν Ἐξωτερικῶν Ἐξοχωτάτου Ύπουργοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, Καθηγητοῦ κυρίου Νικολάου Κοτζιᾶ. Ἡ συμμετοχή ἡμῶν αὕτη νοεῖται ως «διακονία τῆς καταλλαγῆς» (Β' Κορινθ. 5, 18). Εἶναι ἀναμφιβόλως κοινή ἡ ἐπιθυμία δημιουργικῆς συμβολῆς εἰς τήν προσπάθειαν προαγωγῆς τοῦ διαλόγου διά τά διαθρησκειακά καὶ διαπολιτισμικά ζητήματα, ἡ διευθέτησις τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν διά τήν ἀποκατάστασιν εἰρηνικῆς συνυπάρξεως εἰς

τήν δεινῶς δοκιμαζομένην Μέσην Άνατολήν, καθώς καί εἰς ἄλλας περιοχάς τοῦ ἐμπεριστάτου συγχρόνου κόσμου μας.

Εύρισκόμενοι εἰς τό κλεινόν ἄστυ τῶν Ἀθηνῶν, σκόπιμον καί λυσιτελές διά τήν Διάσκεψίν μας κρίνομεν μίαν σύντομον ἐπαναγωγήν εἰς τάς πηγάς, ἵνα, ἔστω καί ὡς ἐκ περισσοῦ, ὑπομνήσωμεν γνωστάς τινας θεμελιώδεις ἀρχάς καί ἀξίας, αἵτινες πρωτογενῶς ἐκαλλιεργήθησαν εἰς τήν χώραν, καί κυρίως εἰς τήν πόλιν ταύτην, καί ἔχαρισθησαν εὐεργετικῶς εἰς ὁλόκληρον τήν ἀνθρωπότητα.

Εἰς τήν σκέψιν πολλῶν ἐξ ὑμῶν πρῶτος ἔρχεται πιθανῶς ὁ ὅρος ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, μάλιστα καθώς ἔξυμνησαν αὐτήν προσφάτως ἐνταῦθα ἐπιφανεῖς ἡγέται μεγάλων χωρῶν. Καί, ἀσφαλῶς, οὐδείς ἐξ ἡμῶν ἀμφιβάλλει ὅτι ὁ ὅρος αὐτός ἀνήκει εἰς τόν πυρῆνα τῶν διαβουλεύσεών μας, δεδομένου ὅτι ὅπου ἐλλείπει ἡ παραβιάζεται ἡ δημοκρατία, θριαμβεύει καταστροφικῶς ἡ τυραννία.

Κεντρικήν ἔννοιαν τῆς Συνάξεως μας ἀποτελεῖ ὁ ὅρος ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ. Εἰς τόν ἐλληνικόν χῶρον, καί κυρίως εἰς τήν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ἐπραγματώθησαν τό πρῶτον καί εἰς ἀνώτατον βαθμόν αἱ τρεῖς θεμελιώδεις πολιτισμικαί κατηγορίαι καί ἀξίαι τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως:

Τό Ἄληθές, διά τῆς φιλοσοφίας καί τῶν ἐπιστημῶν.

Τό Ἅγαθόν, διά τῆς Ἁθικῆς καί τοῦ Δικαίου, καί

Τό Κάλλος, τό Ὦραῖον, διά τῆς Τέχνης.

Τρεῖς άξιαι δηλονότι, αὕτινες ἐπειγόντως χρειάζονται προστασίαν, ὅχι μόνον εἰς τήν Ἀνατολικήν Μεσόγειον καί τήν Μέσην Ἀνατολήν, ἀλλά παγκοσμίως

Ἡ παροῦσα Διάσκεψις, ὅμως, καλεῖ ἡμᾶς εἰς ΔΙΑΛΟΓΟΝ περὶ τοῦ τί δεῖ γενέσθαι εἰς τό πλαίσιον τῶν ἀρμοδιοτήτων καί δυνατοτήτων ἐνός ἐκάστου ἐξ ἡμῶν, ἀλλά καί πάντων ἀπό κοινοῦ, πρός ἀντιμετώπισιν ὁξέων προβλημάτων, ἢ ὁξύτης καί τό κατεπεῖγον τῶν ὁποίων ὀδηγεῖ τήν Ἑλληνικήν Πολιτείαν εἰς τήν ἀνάληψιν τῆς παρούσης ἀξιεπαίνου πρωτοβουλίας.

Ὅπου οἱ ἄνθρωποι ἀποστρέφονται ἡ διακόπτουν τόν διάλογον, τά περαιτέρω ἀναλαμβάνουν ὡς γνωστόν, αἱ μονολιθικαί ἵδεολογίαι, τά ὀλοκληρωτικά καθεστῶτα, ἢ στυγνή δημαγωγία καί τέλος τά ὅπλα, δηλαδή ἡ καταστροφή καί ὁ θανατος. Διά τοῦτο προτείνομεν καί ἐν προκειμένῳ τόν διάλογον τῆς ἀληθείας ἐν ἀγάπῃ, ὁ ὅποιος ἱκανώνει τούς μετέχοντας νά ἀναλαμβάνουν ἀπό κοινοῦ ἀναγκαίας πρωτοβουλίας καί εύθύνας. Ὁ εἰλικρινής διάλογος ἔχει τήν δύναμιν νά ἀλλάζῃ τόν ροῦν τῆς ἴστορίας.

* * *

Θεωροῦμεν ὡς ἐκ τούτου ἀναγκαίαν τήν διεύρυνσιν, ἀναβάθμισιν καί συστηματοποίησιν τῶν ἐπί διαφόρων ἐπιπέδων ἐπιχειρουμένων διαθρησκειακῶν διαλόγων, λαμβάνοντες ὑπόψιν τάς ἀστοχίας τοῦ παρελθόντος καί τάς ἀνάγκας τοῦ παρόντος καί τοῦ ἀνθρωπίνως ὄρατοῦ μέλλοντος, μάλιστα καθώς ἡ καθ'

ήμέραν ἐπιδεινουμένη ταραχή, παγκοσμίως, προκαλεῖ εἰς τούς λαούς τῆς γῆς αἰσθήματα ἀνασφαλείας, κατάθλιψιν, καθημερινήν ὑποψίαν περί κυνοφορίας νέων δυσαρέστων καί ἀπειλητικῶν ἐκπλήξεων.

Οἱ διαθρησκειακοί διάλογοι ὁφείλουν καί δύνανται νά ἀποκτήσουν νόημα καί ἀποτελεσματικότητα, μόνον ἐάν τούς ἐκ τῶν πιστῶν ἀνθρώπων ἀνησυχοῦντας, ἀπαλλάξωμεν τοῦ φόβου, ὅτι διά τῶν διαλόγων αὐτῶν ἐπιδιώκεται δῆθεν πανθρησκειακός συγκρητισμός, καί ἐάν ταυτοχρόνως ἀναδείξωμεν πειστικῶς τήν ἀξίαν καί ἀναγκαιότητα τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ, τῆς συγχωρήσεως, τῆς ἀγάπης καί τῆς ἀλληλεγγύης, διά τήν κοινωνικήν συνοχήν, τήν εἰρήνην, τήν ἀπόδοσιν τῆς δικαιοσύνης, τήν ἀποθάρρυνσιν φονταμενταλιστικῶν φανατισμῶν, τήν ἀποδοχήν τῆς ἔτερότητος εἰς τήν ταχέως παγκοσμιοποιουμένην κοινωνίαν, ὅπου ἀναπόφευκτος εἶναι πλέον ἡ συμβίωσις ὁμοεθνῶν καί ἀλλοεθνῶν, ὁμοθρήσκων καί ἔτεροθρήσκων, ὁμοδόξων καί ἔτεροδόξων, πιστῶν καί ἀπίστων.

Ἄς συνεργασθῶμεν διά τήν ἀποτροπήν ἔμφυλίων σπαραγμῶν, καταστροφῆς προαιωνίων θρησκευτικῶν καί πολιτισμικῶν ἀγαθῶν, ἐκριζώσεως ὀλοκλήρων λαῶν ἀπό τάς πατρογονικάς ἐστίας αὐτῶν, διά τήν ἀποφυγήν θανατηφόρων θαλασσίων μετακινήσεων καί πλείστων ἄλλων δεινῶν. Ἐξ ὕν, ως πλέον ἀποτρόπαιον ἔγκλημα θεωροῦμεν καί καταδικάζομεν τήν πολύμορφον κακοποίησιν, ἐκμετάλλευσιν καί θανάτωσιν ἀνεξιχνιάστου ἀριθμοῦ παιδίων εἰς τόν εύρυτερον χῶρον τῆς Μεσογείου, ἀλλά καί ἀνά τήν ὑφήλιον.

Προσφιλεῖς συνδαιτυμόνες τοῦ πνευματικοῦ τούτου συμποσίου,

Ο Ἀπόστολος Παῦλος, εἰς τήν ὁμιλίαν του ἐπί τοῦ παρά τούς πόδας τῆς Ἀκροπόλεως Ἅρείου Πάγου, ἐκήρυξεν ὅτι ὁ Θεός «ἐποίησέ τε ἐξ ἐνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων» (Πράξ. ΙΖ', 26). Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐξ ἐνὸς αἵματος εἴμεθα πάντες,

Πρῶτον: Κάθε ἀνθρωποκτονία εἶναι πρᾶξις ἀδελφοκτόνος, κάθε πόλεμος εἶναι ἔμφύλιος σπαραγμός. Τελούμενα δέ ἀμφότερα ἐν ὄνόματι τοῦ Θεοῦ, ἀποτελοῦν ἐσχάτην βλασφημίαν.

Δεύτερον: Ἀφοῦ πάντες εἴμεθα ὅμαιμοι ἀδελφοί, ὁ πάσης φύσεως ρατσισμός καί ἀδικαιολόγητος εἶναι καί κατακριτέος. Ἡ καθ' ἡμᾶς Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, καί παλαιότερον, ἐν ἔτει 1872, κατεδίκασε τόν φυλετισμόν, κατά δέ τόν Ἰούνιον τοῦ παρελθόντος ἔτους 2016, ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ συνελθοῦσα ἐν Κρήτῃ, ἀνεφέρθη, μεταξύ ἄλλων, εἰς τήν συμβολήν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν «εἰς ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφοσύνης καί τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν, καί ἄρσιν τῶν φυλετικῶν καί λοιπῶν διακρίσεων». Ἡ Σύνοδος αὕτη ἀνέδειξε τήν ἀξίαν τοῦ ἀνθρωπίνου

προσώπου καί ύπεγράμμισεν ὅτι «εῖναι ἀπαραίτητον νά ἀναπτυχθῆ πρός ὅλας τάς κατευθύνσεις ἡ διαχριστιανική συνεργασία διά τήν προστασίαν τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου, αὐτονοήτως δέ καί τοῦ ἀγαθοῦ τῆς εἰρήνης, οὕτως ὥστε αἱ εἰρηνευτικαὶ προσπάθειαι ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν Χριστιανῶν νά ἀποκτοῦν μεγαλύτερον βάρος καί δύναμιν».

Κατά τήν Α' Διάσκεψιν τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 2015, διήκουσα ᾧτο ἡ εὔχη νά συμβάλλωμεν ὅλοι εἰς τήν ἐκτόνωσιν τῆς ἐντάσεως καί τῆς βίας. Πῶς; «Ἀπό τήν σκοπιά του ὁ καθένας». Ούδόλως ἀμφιβάλλοντες ὅτι τοῦτο πράττομεν ὄντως, θά εῖχομεν μίαν ἀμφιβολίαν διά τήν ἐπάρκειαν καί ἀποτελεσματικότητα αὐτοῦ τοῦ τρόπου. Τό μέγεθος τοῦ προβλήματος ἐλαχιστοποιεῖ, ἀκριβέστερον ἐκμηδενίζει πολλάκις, τήν δυναμικήν τοῦ «ἀπό τήν σκοπιά του ὁ καθένας». Ἀκριβῶς διά τοῦτο, εῖχομεν ἀπευθύνει τότε πρός τούς θρησκευτικούς ἡγέτας καί ἐπαναλαμβάνομεν καί σήμερον μετ' ἐπιτάσεως, τήν πρότασιν νά δημιουργήσωμεν σταθερόν δίαυλον ἐπικοινωνίας διά μίαν ὄντως ἀποτελεσματικήν συμβολήν εἰς τήν πρόληψιν καί ἀντιμετώπισιν βιαίων πράξεων, ὑπό δῆθεν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων καί προσταγμάτων ὑπαγορευομένων. Τοιοῦτος θεσμός θά ἡδύνατο ἐπίσης νά ἀναπτύξῃ ἐποικοδομητικήν συνεργασίαν μέ τό ἐνταῦθα «Κέντρο για τον Θρησκευτικό Πλουραλισμό στη Μέση Ανατολή» καί ἄλλους Ὀργανισμούς.

Ο δίαυλος τόν ὁποῖον προτείνομεν καθίσταται ἔτι μᾶλλον ἀναγκαῖος καί ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εύρισκόμεθα ἐνώπιον δυσχερεστάτου προβλήματος, διφυοῦς. Ἀκόμη δηλαδή καί ἄν, ὡς εὔχόμεθα, ἐπιτευχθῆ συντόμως ἵκανοποιητική ἀντιμετώπισις τρεχόντων προβλημάτων, ὅπις π.χ. τό μεταναστευτικόν, καί συμφωνηθῆ ἡ πολυπόθητος εἰρήνη, τά ἐναπομένοντα προβλήματα θά ἀπαιτήσουν ὅχι μόνον χρόνον καί μόχθον πολύν, ἀλλά καί κοινήν εύθύνην, συνέργειαν καί συνεργασίαν. Διότι ἡ τραγική δοκιμασία τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου καί τῆς Μέσης Άνατολῆς ἔχει ἐπιφέρει ἥδη καί συνεχίζει, ὡς γνωστόν, νά προκαλῇ μεγάλων διαστάσεων καταστροφάς, τόσον εἰς τό διανθρώπινον ὅσον καί εἰς τό φυσικόν, τό πολιτισμικόν, ἀλλά καί τό θρησκευτικόν περιβάλλον. Καί θά χρειασθῇ ἀκριβῶς τότε ἡ εἰς μέγιστον βαθμόν ἐνεργοποίησις τῆς διαθρησκειακῆς συνεργασίας, προπαντός διά τήν διαχείρισιν παρατεινομένων θρησκευτικῶν κρίσεων, διά τήν θεραπείαν τῶν ψυχικῶν τραυμάτων τῶν λαῶν, τά ὅποια συνεχίζει νά προκαλῇ ἡ ἀντιπαράθεσις, ἀλλά καί διά τήν καλλιέργειαν τοῦ ἀναγκαίου εύκράτου κλίματος διά τήν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρηνικῆς καί δημιουργικῆς συνυπάρξεως Θρησκειῶν, λαῶν καί Πολιτισμῶν.

Ἐπιτρέψατε, τέλος, νά γνωρίσωμεν εἰς τήν παροῦσαν ὑψηλοῦ ἐπιπέδου Διάσκεψιν ὅτι ἐν συσκέψει πρό τινων ἔτῶν εἰς τήν ἔδραν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μετά τῶν Μακαριωτάτων Προκαθημένων τῶν πρεσβυγενῶν Ὀρθοδόξων

Πατριαρχείων, προσφιλῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν Θεοδώρου Ἀλεξανδρείας, Θεοφίλου Ἱεροσολύμων, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς παλαιφάτου Αὐτοκεφάλου Ἑκκλησίας τῆς Κύπρου Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Ἀντιπροσώπου τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀπαμείας κ. Ἰσαάκ, ἐκρίναμεν χρήσιμον καὶ δῆ καὶ ἀναγκαῖον, ἐν λεπτομερές σχέδιον ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗΣ ΧΑΡΤΑΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ, εἰς τό δόποῖον προβλέπεται πολυετής καὶ πολυδιάστατος συνεργασία τῶν τριῶν μονοθεϊστικῶν παραδόσεων πρός, ἀφ' ἐνός, ἀπό κοινοῦ ἀντιμετώπισιν οἰκολογικῶν προβλημάτων τῆς Μεσογείου καὶ τῆς εύρυτέρας περιοχῆς καί, ἀφ' ἔτερου, προαγωγήν τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως τῶν τέκνων τοῦ Ἀβραάμ. Εὔελπιστοῦμεν ὅτι θετικαί ἔξελίξεις εἰς τήν περιοχήν, συντόμως θά ἐπιτρέψουν τήν διεκκλησιαστικήν καὶ διαθρησκειακήν ἔξέτασιν καὶ ἐφαρμογήν τῆς ἐν λόγῳ ΧΑΡΤΑΣ.

Προσβλέποντες εἰς ἐποικοδομητικάς διαβουλεύσεις καὶ πορίσματα τῆς παρούσης Διασκέψεως, εύχόμεθα νά μή χρονίσῃ ἡ ἐπάνοδος τῆς εἰρήνης εἰς τήν δεινῶς δοκιμαζομένην Ἀνατολικήν Μεσόγειον καὶ τήν Μέσην Ἀνατολήν.

Εύχαριστοῦμεν διά τήν προσοχήν σας!